

gündeme geldi. Midhat Paşa veliaht Abdülhamid Efendi'yle görüştü. Vükelâ Mec-lisi 30 Ağustos 1876'da yaptığı toplantı-da V. Murad'ın hal'ine ve Abdülhamid'in cülûsuna karar verdi. Ertesi sabah Kubbe-altı'nda toplanan devlet adamlarının hu-zurunda hal' fetvası okundu. Fetvada Sul-tan Murad'ın dâimî cinnet halinde oldu-ğu ve görevini yapamadığı açıklanıyordu. V. Murad hal'edilerek kardeşi Abdülhamid tahta çıkarıldı (31 Ağustos 1876). Böylece doksan üç gün süren V. Murad'ın salta-nat dönemi sona erdi. Bu doksan üç gün-nün sadece yedi gününde kendine mâlik olduğundan söz edilmektedir.

Hal'edildikten sonra Çırağan Sarayı'nda oturmasına izin verildi; tedavisi için her türlü yola başvurulduysa da bir sonuç alınamadı. Başta mason çevreleri olmak üze-re taraftarları onun sağlığının iyi olduğu ve haksız yere hal'edildiği propagandası-nı yayıyorlardı. Bunun üzerine II. Abdül-hamid, Murad'ı yerli ve yabancı doktorlar-dan oluşan bir heyete muayene ettirerek hastalığının sürdüğüne ve tedavisinin im-kânsız olduğuna dair rapor aldı. Ancak üç ay sonra eski padişah kaçırılmak istendi. İkisi Türk, ikisi yabancı olan dört kişilik bir komite, Murad'ı Avrupa'ya kaçırmak ve hükümdarlığını kabul ettirmek için kadın kılığında Çırağan Sarayı'na girmeye çalışır-ken yakalandı (Kasım 1876). Bundan son-ra Cleanti Scalieri-Aziz Bey mason komi-tesi, onu kaçırpı tahta çıkarma planı yapı-tı. Murad'ı kaçıracak bir camide biat edip yeniden padişah ilân etmeyi tasarlayan ko-mite üyeleri içlerinden birinin ihbarı üze-rine harekete geçmeden yakalandı (15 Ni-san 1877). Üçüncü kaçırma girişimini ise Ali Suâvi başlattı. Çırağan Vak'ası olarak bilinen hadise Ali Suâvi'nin öldürülmesi-ye sonuçlandı (20 Mayıs 1878).

Bu kaçırma girişimleri II. Abdülhamid'i rahatsız etti. V. Murad bundan sonra da-ha sıkı koruma altına alındı. Yirmi sekiz yıl boyunca tam bir mahpus hayatı yaşadı. 29 Ağustos 1904'te şeker hastalığından öldü ve Yenice Camii Havâtin Türbesi'nde annesinin yanına defnedildi. Yumuşak bir tabiata sahip olan, tahtta en az kalan Osmanlı padişahı olarak tarihe geçen V. Murad'ın resim ve müzikle ilgilendiği ve bazı eserler ortaya koyduğu bilinmektedir. Ayrıca mimarlığa da ilgi duyduğu belirtir. Fazla alafranga davranması ve mason teşkilâtına girmesi (23 Ekim 1872) özellikle kardeşleri tarafından hoş karşılanmamış-tır. En büyük zaafının aşırı içki düşkünlüğü ve müsrifliği olduğu kaydedilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ahmed Midhat, *Üss-i İnkılâb*, İstanbul 1294, I, 228-274; Ahmed Sâib, *Târîh-i Sultan Murâd-ı Hâmîs*, Kahire 1326; a.mlf., *Vak'a-i Sultan Abdülazîz*, Kahire 1326, s. 134-215; Süleyman [Pa-şa], *Hiss-i İnkılâb yâhud Sultan Abdülazîz'in Hal'i ile Sultan Murâd-ı Hâmîs'in Cülûsu*, İs-tanbul 1326; Mehmed Memduh [Paşa], *Mir'ât-ı Şuûnât*, İzmir 1328; a.mlf., *Hal'ler ve İclâslar*, İstanbul 1329; *Mir'ât-ı Hakikat*, I, 91-167; Ziya Şakir, *Çırağan Sarayı'nda 28 Sene: Beşinci Mu-rad'ın Hayatı*, İstanbul 1943; Halûk Y. Şehsuva-roğlu, *Sultan Aziz: Husûsî, Siyâsî Hayatı, Dev-ri ve Ölümü*, İstanbul 1949, s. 73-200; Daniş-mend, *Kronoloji*, IV, 265-284; *Mufasssal Osman-lı Tarihi*, İstanbul 1972, VI, 3223-3279; Semih S. Tezcan – İsmail İşmen, *İlk Türk Masonları ve Sultan Murat V*, İstanbul 1998, s. 27-68; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Ali Suâvi ve Çırağan Sarayı Vak'ası", *TTK Belleten*, VIII/29 (1944), s. 71-118; a.mlf., "V. Murad'ı Tekrar Padişah Yapmak İste-yen K. Skaliyeri-Aziz Bey Komitesi", a.e., VIII/30 (1944), s. 245-328; a.mlf., "Beşinci Murad ile Oğlu Salahaddin Efendi'yi Kaçırmak İçin Kadın Kıyafetinde Çırağan'a Girmek İsteyen Şahıslar", a.e., VIII/32 (1944), s. 589-597; a.mlf., "Beşin-ci Murad'ı Avrupa'ya Kaçırma Teşebbüsü", a.e., X/37 (1946), s. 195-209; a.mlf., "Beşinci Sultan Murad'ın Tedavisine ve Ölümüne Ait Rapor ve Mektuplar, 1876-1905", a.e., X/38 (1946), s. 317-367; a.mlf., "Murad V", *İA*, VIII, 647-651; Baha Gürfirat, "Bir Rus Yazarna Göre V. Mu-rad'ın Hastalığı ve Mithat Paşa'nın Muhakeme-si", *BTİD*, II/11 (1968), s. 42-45; Suha Umur, "Belgelere Göre 5. Murad'ın Masonluğu", *TT*, VII/38 (1987), s. 100-103; Hüseyin Çelik, "Sul-tan V. Murad ile İlgili İngiliz Gizli Belgeleri", *MÜTAD*, sy. 7 (1993), s. 173-186; E. J. Zürcher, "Murad V", *EP* (İng.), VII, 599.

CEVDET KÜÇÜK

MURAD AĞA, Şeştârî

(ö. 1084/1673)

Türk müzikisi bestekârı,
hânende.

1019'da (1610) doğdu. Aslen Nahcivan-lı bir Âzerî'dir. Sultan IV. Murad'ın Revan seferinden sonra İstanbul'a getirdiği on iki sanatkar arasında yer alan Murad Ağa onu sâzende olan bu sanatkar grubunun iki hânendesinden biridir. Evliya Çelebi onun çârtâ (çârtâr), Behcetî Hüseyin şeş-tâ, Ebûishakzâde Esad Efendi şeş-târ çal-dığından bahseder ve şeş-târ ustası olma-sından dolayı müzikşinaslar arasında Şeş-târî Murad Ağa olarak tanınır. Şöhretinin en parlak zamanı IV. Murad ile (1623-1640) IV. Mehmed (1648-1687) devirleri arasındır. İstanbul'a gelince Beşiktaş semtine yer-leşti ve daha sonra burada vefat etti. He-zargradlı Hüseyin Behcetî vefatına, "İtdi âheng-i fenâ hayf bem-i sâz-ı Murâd" mis-raını tarih düşürmüştür (Ergun, II, 785).

Murad Ağa, tabii ses güzelliğinin yanı sı-ra şeş-târîliği ve özellikle bestelediği eser-

lerle dönemin önemli müzikşinasları ara-sında yer almıştır. Doğduğu yörede alma-ya başladığı ilk müzik bilgilerini İstanbul'da çeşitli hocalardan aldığı derslerle iler-leterek üstat seviyesine ulaştı. Behcetî'nin tarih manzumesinde şairliğinden de söz edilen Murad Ağa'nın beste, nakış ve şarkı formlarında 100'e yakın eser beste-lelediği *Atrabû'l-âsar*'da kaydedilmiştir. Gü-nümüze bunlardan sadece kârçe, beste ve semâi formlarında hepsinin de sözleri Fars-ça olan beş bestesi ulaşmıştır. Bazı güfte mecmualarında bu eserlerin bir kısmının Abdülkâdir-i Merâğî adına kaydedildiği gö-rülmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, I, 637; Ebûishak-zâde Esad Efendi, *Atrabû'l-âsar*, İÜ Ktp., TY, nr. 6204, vr. 29; Subhi Ezgi, *Nazarî-Amelî Türk Mu-sikisi*, İstanbul 1940, III, 155-157; IV, 19-24; Sa-dettin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri*, İstanbul 1945, II, 785; Hüseyin Sadettin Arel, *Türk Musikisi Ki-mindir*, Ankara 1988, s. 5; a.mlf., "Türk Beste-kârlarının Tercemeihalleri", *MM*, sy. 19 (1950), s. 10; Kip, *TSM Sözlü Eserler*, s. 51, 97, 246, 247, 346; M. Nazmi Özalp, *Türk Musikisi Tarihi*, İs-tanbul 2000, I, 356, 381-382; Hayri Yenigün, "IV. Sultan Murad Devrinin Lâdîni Bestekârları", *MM*, sy. 136 (1959), s. 104; sy. 137 (1959), s. 137; İs-mail Hakkı Uzunçarşılı, "Osmanlılar Zamanında Saraylarda Müzik Hayatı", *TTK Belleten*, XLI/161 (1977), s. 90; Öztuna, *BTMA*, II, 68-69.

NURİ ÖZCAN

MURAD BUHÂRÎ

(مراد البخاری)

Muhammed Murâd b. Ali
b. Dâvûd b. Kemâlidîn el-Hüseynî
el-Buhârî en-Nakşibendî
(ö. 1132/1720)

Nakşibendî-Müceddidi şeyhi.

1050 (1640) yılında Semerkant'ta dün-yaya geldi. Bazı kaynaklarda doğum tari-hi 1055 (1645) olarak verilmekteyse de to-rununun oğlu Muhammed Halîl el-Murâd-î'nin kaydettiği ilk tarih (*Silkû'd-dürer*, IV, 129) daha doğru olmalıdır. Semerkant na-kîbüleşrafı Seyyid Ali'nin oğludur. Üç yaşın-da geçirdiği felç yüzünden kötürüm olan Murad Buhârî tahsilini bölgedeki âlimler-den ders alarak tamamladı. Yirmi üç ya-şında iken ilim öğrenmek için Hindistan'a gitti. Burada İmâm-ı Rabbânî'nin oğlu ve halifesi Hâce Muhammed Ma'sûm ile ta-nıştı ve ona intisap etti. İlmî konularda kendini yetiştirip seyrü sülûkünü tamam-ladıktan sonra hac vazifesi için yola çıktı ve hacın ardından üç yıl Hicaz bölgesin-de kaldı. Memleketine dönerken Bağdat'a uğradı, oradan İsfahan'a geçti. Bu seya-

Eyüp'te
Murad Buhârî
Tekkesi'nden
bir görünüş

hati sırasında tanıştığı âlim ve şeyhlerle dostluk kurdu. İsfahan'dan Bağdat'a döndü. Memleketine dönmekten vazgeçip ikinci haccını ifa ettikten sonra Kahire'ye gitti. 1080 (1669) yıllarında Şam'a geldi ve burada evlendi (a.g.e., IV, 129).

Aldığı bir davet üzerine 1092'de (1681) İstanbul'a giden Murad Buhârî, ulemâ ve devlet ricâli tarafından sıcak bir ilgiyle karşılandı. Beş yıl kadar Eyüp'te Nişancıpaşa sokağında kendisine tahsis edilen konakta oturdu. Anadolu Kazaskeri Çankırılı Mustafa Râsih Efendi'nin XVII. yüzyılın son çeyreğinde medrese olarak yaptırdığı binayı Râsih Efendi'nin oğlu Şeyhülislâm Damadzâde Ahmed Efendi onun için tekke şeklinde düzenledi. Burada kısa bir süre kalan Murad Buhârî, tekkenin şeyhliğini halifesi Kilisli Ali Efendi'ye bırakarak 1097 (1686) yılında Şam'a döndü. Kendisi için inşa edilen Berrâniyye Tekkesi'nde uzun yıllar irşad faaliyetinde bulunduktan sonra üçüncü defa Hicaz bölgesine gitti. Bir yıl kadar orada kalıp tekrar Şam'a dönmünce tekkenin postnişinliğini oğlu Muhammed Bahâeddin'e bırakarak 1120'de (1708) İstanbul'a gitti. Bu gidişinde Eyüp Nişanca'daki tekkeye gitmeyip Sultan Selim Camii civarındaki bir evde ikamet etti. Onun halk ve bazı saray mensupları üzerindeki nüfuzundan rahatsız olan Sadrazam Çorlulu Ali Paşa, Kaptanııderyâ İbrâhim Paşa'ya şeyhin hacca gitmek istediğini ve bunun için hazırlık yapmasını emretti. Bir gemiye bindirilip uğurlanan Şeyh Alanya'da sahile çıkarıldığında sürgün edildiğini anladı. Daha sonra Konya ve Kütahya üzerinden Bursa'ya gitti. Halifesi Hüseyin Lâdikî tarafından yazılıp Şeyhülislâm Mehmed Mekki Efendi tarafından derlenen *Menâkıb*'ından 1126'da (1714) Bursa'da bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda onun İstanbul'da beş yıl kadar kaldığı söylenebilir. 1130'da (1718) Bursa'dan tekrar İstanbul'a giden Murad Buhârî, bir süre Eyüp'te Hüseyin Efendizâde bahçe-

sinde ve Reîsületibbâ Nuh Efendi'nin yanında ikamet etti, ardından Eyüp Nişanca'sındaki tekkeye yerleşti (bk. ŞEYH MURAD TEKKE'Sİ). 12 Rebülâhîr 1132 (22 Şubat 1720) tarihinde burada vefat etti. Eyüp Camii'nde kılınan cenaze namazının ardından tekkesinin dershanesine defnedildi. Bazı çağdaş araştırmalarda ölüm tarihinin 1141 (1729) (Gündüz, s. 61; Algar, *Naqshbandis*, s. 27, 137) ve 1192 (1778) (Ocak, s. 64) olarak verilmesi doğru değildir.

Abdülbaki Gölpınarlı La'lizâde Abdülbâki Efendi'nin bir ifadesine dayanarak onun Hamzavî kutbu Şeyhülislâm Paşmakçızâde Seyyid Ali Efendi'ye intisap ettiğini söyler. Şeyhî ise şeyhülislâmın Murad Buhârî'nin müridi olduğunu kaydeder. Hamzavîler'in önemli isimlerinden La'lizâde Abdülbâki Efendi'nin kendisine intisabı onun Hamzavîler tarafından da benimsendiğini ortaya koymaktadır. Harîrîzâde, Murad Buhârî'ye nisbetle Murâdiyye olarak anılan Nakşibendiyye'nin bir kolu bulunduğunu kaydetmekteyse de böyle bir tarikat fiilen oluşmamıştır.

Nakşibendiyye-Müceddidiyye'yi Anadolu'ya getiren ilk sûfi diye bilinen Murad Buhârî halkın yanı sıra şeyhülislâm, vezir ve paşalardan şeyhler ve medrese âlimlerine kadar toplumun hemen her kesiminden insanlar üzerinde etkili olmuştur. Şeyhülislâm Seyyid Feyzullah Efendi, La'lizâde Abdülbâki, Şeyh Mehmed Emin Tokadî, Şeyhülislâm Veliyyüddin Efendi, Ebû Saîd el-Hâdimî ona intisap eden önemli şahsiyetler arasında zikredilebilir. Bazı kaynaklarda oğlu Muhammed Bahâeddin Murâdî'ye dair bilgiler onun hakkındaki bilgilerle karıştırılmıştır. Murâdî nisbesiyle anılan aile mensupları arasından birçok âlim ve sûfi yetişmiş, bunlardan bazıları Şam'da Hanefî müftüsü olarak görev yapmıştır (*EP* [İng.], VII, 602).

Eserleri. 1. *Câmî'ü müfredâtı'l-Kur'ân* (Râgıb Paşa Ktp., nr. 102). Arapça, Farsça

ve Türkçe kaleme alınan eser, müellifin hayatından bahseden bir kısım kaynaktan belirtildiği gibi tefsir değil bir ulûmü'l-Kur'ân çalışmasıdır. Orijinal bir tertibi olan eserin ilk kısmında, mushaf sırasına göre sûreleri de belirtilmek suretiyle önce bütün âyetlerin son kelimeleri, ardından âyetlerin ilk kelimeleri verilmiş, sonraki bölümlerde ise eliften başlayarak sırasıyla Arap alfabesinin yirmi dokuz harfinin kelime başında kullanımını esas alan alfabetik bir sistemle tasnif edilmiştir. Meselâ elif harfinde "Kitâbü'l-Elif mine't-tertib" başlığıyla elifle başlayan kelimeler belirlenmiş ve bunların içinde yer aldıkları âyetler sûre sırasına göre verilmiştir. Daha sonra söz konusu sıralamaya göre tesbit edilen bu kelimeler "Kitâbü'l-Elif mine'l-Arabî" başlığı altında Arapça olarak açıklanmıştır. Ardından "Kitâbü'l-Elif mine'l-Fârisî" başlığıyla aynı kelimeler Farsça ve "Kitâbü'l-Elif mine't-Türkî" başlığıyla Türkçe izah edilmiştir. Kelimelerin açıklanmasında genellikle Râgıb el-İsfahânî'nin ifadelerine yer verilmekle beraber İsmâil b. Hammâd el-Cevherî ve Ali b. Hamza el-Kisâî gibi Arap dilcilerinin görüşlerine de atıfta bulunulmuştur. Eser, üç dilde yazılması ve kendine has tertibiyle türünde ilk sayılabilecek bir çalışmadır. 2. *Silsiletü'z-zeheb*. Nakşibendiyye silsilesini ve müellifin tarikatın âdâbı hakkındaki görüşlerini ihtiva eden Arapça bir risâledir. La'lizâde Abdülbâki tarafından Türkçe (Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 2456), müellifin oğlu Muhammed Bahâeddin'in müridi Ahmed Trabzonî tarafından *Tuhtetü'l-ağ-bâb fi's-sülûki't-tarîkati'n-Nakşibendiyye* adıyla Arapça (Çorum Hasan Paşa Ktp., nr. 781) olarak şerhedilmiştir. Risâlenin, Mehmed Rüstem Râşid'in yaptığı *Dürrü'l-müntehab min bahri'l-edeb fi tercemeti Silsileti'z-zeheb* adlı Türkçe bir tercümesi daha vardır (İstanbul 1274). Bu tercümenin kenarında açıklanmaya gerek duyulan meseleler hakkında mütercim tarafından eklenmiş notlar ve sonunda da bir zeyil bulunmaktadır. 3. *Mektûbât*. Murad Buhârî'nin müridlerine, halifelerine, çocuklarına, bazı devlet erkânına ve diğer kişilere yazdığı mektuplardan derlenmiştir (Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 1838). 4. *Risâle-i Nakşibendiyye*. Müridlerinden Karababazâde İbrâhim'in şeyhin sohbetlerinde tuttuğu notları ihtiva eder (Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 2886). 5. *Mesmûât*. Sohbetlerinin müridleri tarafından derlenmesiyle oluşan bir eserdir (Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 1780).

BİBLİYOGRAFYA :

Murad Buhârî, *Câmi'ü müfredâtı'l-Kur'ân*, Râ-gıb Paşa Ktp., nr. 102, vr. 4^a-12^b, 54^b, 56^a; a.mlf., *Silsiletü'z-zeheb*, Süleymaniye Ktp., Murad Buhârî, nr. 206; Şeyhî, *Vekâyiü'l-fuzalâ*, III, 673-675; Ayvansarâyî, *Hadikatü'l-cevâmi'*, II, 292-294; Müstakimzâde, *Risâle-i Melâmiyye-i Şüttâriyye*, İÜ Ktp., İbnülemin, nr. 3357, vr. 74^a; a.mlf., *Mecelletü'n-nişâb*, Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi, nr. 628, vr. 281^b-282^a; Murâdî, *Silkü'd-dürer*, I, 25-30, 145-147; II, 70-72, 218-219; III, 219-228; IV, 114-116, 129-130; a.mlf., *'Arfû'l-beşâm fi men vülîye fetvâ Dimaşki's-Şâm* (nşr. M. Mu-tî' el-Hâfiz – Riyâz Abdülhamîd), Dimaşk 1399/1979, s. 135-136, 142-153, 220-224; Mehmed Mekki, *Menâkıb-ı Şeyh Muhammed Murad*, Süleymaniye Ktp., Murad Buhârî, nr. 256; *Zikr-i Vefât-ı Şeyh Muhammed Murad el-Buhârî*, Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 2886, vr. 26^a-28^a; Harîrîzâde, *Tibyân*, III, vr. 100^b; Hüseyin Vassâf, *Sefîne*, II, 55; Abdülbâki [Gölpınarlı], *Me-lâmîlik ve Melâmîler*, İstanbul 1931, s. 164; Ka-sım Kufralı, *Nakşibendîliğin Kuruluşu ve Yayıl-mış* (doktora tezi, 1949), İÜ Türkiyat Araştırmala-rı Merkezi, nr. 337, s. 160-170; Zâkir Şükrü, *Mec-mûa-i Tekâyâ* (Tayşi), s. 56; İrfan Gündüz, *Os-manlılar'da Devlet-Tekke Münasebetleri*, İstan-bul 1989, s. 61; Hamid Algar, "A Brief History of the Naqshbandi Order", *Naqshbandis* (ed. M. Gaborieau v.dğr.), İstanbul-Paris 1990, s. 27-28; a.mlf., "Political Aspects of Naqshbandi His-tory", a.e., s. 137; Ahmet Yaşar Ocak, *Kültür Ta-rihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler: Metodo-lojik Bir Yaklaşım*, Ankara 1992, s. 64; Dina le Gall, *The Ottoman Naqshbandiyya in the Pre-Mujaddidi Phase: A Study in Islamic Religious Culture and Its Transmission* (doktora tezi, 1992), Princeton University, s. 172-173; Murat Demir, *Murad-ı Nakşibendî ve Menâkıbı* (yüksek lisans tezi, 1998), İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 4-12; Halil İbrahim Şimşek, *Osmanlı'da Müceddidlik XVII/XVIII. Yüzyıl*, Ankara 2004, s. 105-155; Butrus Abu Manneh, "The Naqshbandiyya-Mu-jaddidiyya in the Ottoman Lands in the Early 19th Century", *Wl*, XXII/1-4 (1982), s. 17; H. A. R. Gibb, "al-Murâdî", *EL*² (İng.), VII, 602; M. Baha Tanman, "Murad Buhârî", *DBİst.A*, V, 513-514.

HALİL İBRAHİM ŞİMŞEK

MURAD MOLLA KÜLLİYESİ

İstanbul'da
XVIII. yüzyılın ikinci yarısında
inşa edilen külliye.

İstanbul Fatih'te Çarşamba semtinde bir kütüphane ile tekkenin oluşmuş külliyesi, "Molla" lakaplı Rumeli Kazaskeri Damadzâde Mehmed Murad Efendi tarafından kurulmuş olup tekke 1183'te (1769), kütüphane 1189'da (1775) yaptırılmıştır. Kütüphanenin günümüze kadar özgün tasarımını ve kullanımını koruyabilmesine karşılık tekke II. Abdülhamid tarafından 1308'de (1890) yenilenmiş, 1930'larda tekkenin tevhidhâne binası yanarak ortadan kalkmış, meşrutası bir müddet Biçki İhtisas Mektebi olarak kullanıldıktan sonra Vakıf-

lar İdaresi'nin kiracılarına mesken olmuş-tur.

Bazı kaynaklarda Murad Efendi Tekke-si diye anılan binada pazar günleri muka-bele yapıldığı, Dahiliye Nezâreti'nin 1301 (1884) tarihli istatistik cetveline göre bu-rada altı erkekle iki kadının barındığı tes-bit edilmektedir. Nakşibendîliğe bağlı olan Murad Molla Tekkesi'nin postnişliğini "Bey-zâde" lakabıyla tanınan Ahiskalı Şeyh Ebû'l-İşrak el-Hac Seyyid Mustafa Efendi (ö. 1199/1785), Mustafa Efendi'nin halifesi Ahıska-lı Şeyh el-Hac Seyyid Abdülhalim Efendi (ö. 1815), aynı semtte bulunan Mesnevî-hâne Tekkesi'nin bânisi, Sultan Ahmed Ca-mii vâizi, dönemin ünlü mesneviyanların-dan, Abdülhalim Efendi'nin oğlu Şeyh el-Hac Hâfız Seyyid Mehmed Murad Efendi (ö. 1848), Mehmed Murad Efendi'nin oğlu Şeyh Mehmed Ârif Efendi (ö. 1889) ve Şeyh Ali Tâlib Efendi (ö. 1913) yapmıştır.

Tekkenin arsası batıda Muratmolla cad-desi, diğer yönlerde komşu parsellerle çev-rilidir. Caddeye açılan cümle kapısı kesme küfeki taşı ile örülmüş, basık kemerinin üzerine yan yana iki kitâbe yerleştirilmiş-tir. Sülüs hatlı üç satırlık kitâbenin ilk iki satırında bir âyet, son satırında bâninin adı ve vefat tarihi (1192/1778) yazılıdır. Ta'lik hatlı ve manzum olan sağdaki kitâbe 1308'de (1890) tekkenin II. Abdülhamid tarafından yenilediğini göstermektedir. Arsanın kuzeybatı kesimi kütüphane ile bunun meşrutasına, güneydoğu kesimi tekke binalarına tahsis edilmiştir. 1929 ta-rihli Pervititch paftasında henüz ayakta olan tevhidhânenin güneydoğu köşesinde arsanın sınırına teğet konumunda yakla-şık 10 x 8,50 m. boyutlarında iki katlı ah-şap bir yapı olduğu görülür. Günümüzde mevcut olan tekke meşrutası da sırtını ar-sanın doğu yönündeki çevre duvarına da-yamış, 10 x 10 m. boyutlarında, iki katlı

ahşap bir meskendir. Alelade bir eski İs-tanbul evinin özelliklerini taşıyan yapının üst katı avlu (batı) yönüne doğru bir çıkma ile genişletilmiştir.

Kütüphanenin ana binası cümle kapısın-dan tekke meşrutasına doğru ilerleyen yo-lun solunda yer alır. Yapı Bizans dönemi-ne ait tonozlu bir alt yapının üzerine oturu-lmuş, kitaplara zarar veren zemin ru-tubetini önlemek amacıyla alt katın du-varlarında karşılıklı küçük pencereler açıl-larak havalandırma sağlanmıştır. Yaklaşık 13 x 13 m. boyutlarında bir alanı kapla-yan yapının duvarları tuğla ve moloz taş sıralarıyla düzensiz bir şekilde örülmüş, köşeler kesme küfeki taşından pilastırlarla takviye edilmiştir. Güney cephesinin ek-seninde yer alan basık kemerli giriş yan-lardan mermer pilastırlarla kuşatılmış ve iki adet ince mermer sütuna oturan, kur-şun kaplı ahşap bir sundurma altına alın-mıştır. Kapının üzerinde metni şair Fıtnat Hanım'a ait, ta'lik hatlı manzum kitâbe kütüphanenin inşa tarihini (1189/1775) ver-mektedir.

Kütüphane binasının ilginç yönü, Türk-İslâm mimarisinin en erken örneklerini oluşturan Karahanlı camilerinden başla-yarak daha sonra Anadolu'da XV. yüzyılın ortalarından itibaren Osmanlı cami tasa-rımında geliştirilen, merkezî kubbeli ve dört yarım kubbeli şemayı yansıtırmasıdır. Kare planlı mekânın ortasında dört adet sütuna oturan kemerlerin üzerinde pan-dantifli bir kubbe yükselmekte, dikdört-gen planlı birer aynalı tonoz bunu dört yönden kuşatmakta, köşelerde kalan ka-re planlı alanların üzerinde de birer ufak kubbe yer almaktadır. Beden duvarları sa-çak hizasından yukarıya doğru devam ede-rek kurşunla kaplanmış ve alemlerle taç-landırılmış olan bu örtü öğelerini gizle-mektedir. Cephelelerdeki pencereler iki sı-

Murad
Molla
Külliyesi'nin
meşrutası
ile avlu kapısı